

Hölgyeim és Uraim!

Különös helyen, különös időben, egy különös mű előtt állunk. A Karácsony előtti forgatagban, áll Kelemen Zénó „Saját vonal 2” című szobra, mögötte, körötte izgatott nyüzsgés, fények, hangok, emberek, a külvilág maga. Állunk egy kiemelkedő pontnál, és elgondolkodhatunk a szobrászattól, magáról.

A szobor valós teret elfoglaló, meghatározó forma. Persze a forma sokféle lehet, antropomorf, figurális, elvont - a sor folytatható végtelen hosszan -, de ennek a műnek az esetében nyilvánvalóan a legfontosabb, mindennél lényegesebb összetevője az a geometriai rendszer, amely első pillanatra mindent meghatároz. Az első benyomás természetesen nagyon fontos impresszió, a „Saját vonal 2” esetében azonban valószínűleg félrevezető is. Mire is gondolok? Az első észleléskor egyértelmű, hogy a mű végtelen egyszerűségével hat. Egy téglalemez forma, felhasítva és megcsavarva. Az egyszerű alapformán ejtett hasítás, majd a csavarás hullámformát teremt. Szürkén, fémesen csillog. Nem minden az, aminek látszik, foglalható össze egy közhely alkalmazásával.

Ha távolról kezdem, nem fém, tehát a fémes csillogás illúzió. A hajlítás, ami esetünkben azt jelentené, hogy egy viszonylag lágy anyagot – puha alumíniumot, aranyat, ónt, bármit –, meghajlított, megcsavart, kalapált, szintén csak érzet, nem a valóság. A közelebről megnézem a téglatest formát, rá kell jönni, hogy az eredeti idomból ezt a kiforgatást mértanilag nem lehet létrehozni, itt valamiféle varázslat, valamiféle csalás történt. Nem origámival van dolgunk, ahol az adott papírlap lehetőségei – melyek persze számosak – azért behatárolják az újabb forma kialakításának lehetőségeit. A történeti konstruktivisták Liszickijtól Gabóig szintén jelentős formákat teremtettek, de a geometria lehetőséghatárain belül. A vizuálisan közeli rokon, a Moebius-szalag is a valós mértani folyamatosság elvén alapul, nem így Kelemen Zénó műve, ahol a geometriai valóság határai átlépésre kerültek.

Még egy fizikai lehetőség akadna, a plasztikai, ami alatt azt kellene értenünk, hogy egy mintázott szoborral állunk szemben. De ez tényszerűen nem igaz, ez nem egy agyagban, vagy akár gipszben megmintázott, majd fémbe, vagy műanyagban kiöntött és lecsiszolt forma.

Mi történt tehát?

Adott egy jókora méretű poliuretán tömb. Nevezhetjük nikecellnek, hungarocellnek is, mindenesetre egy rideg, de könnyen vágható, faragható, alakítható, összeilleszthető, ragasztható anyag. Ezt formálja, faragja, vágja, alakítja, míg a kívánt szofisztikált forma létre nem jön. Lehetséges különböző részek összeillesztése is, ezzel meg tudja teremteni a geometriai „nonszensz” fizikai jelenségét is. A kész formára műgyanta réteg kerül rá, ami aztán csiszolható, kemény és örökké tartó felületet eredményez.

Miért jó ez a szobrászi varázslat?

Adott egy hullámforma, mely a maga szabályaival végső soron egy sematikus forma, de ezzel a metódussal átalakítja valami egészen mássá, egy lüktető, önálló és soha nem volt rendszert teremt vele. Létrehoz egy nyitott formát, egy valójában zárt struktúrán belül, ahol a fizikai valóságnak nem megfelelő, új, szobrászi valóság jön létre. Az ellentétpárok ezzel még korántsem fejeződtek be, ebben a műben kétségkívül jelen van a súlyosság illúziója, miközben a szobor szó szerint „habkönnyű”. Ebből a tulajdonságból fakadóan a látvány légies, könnyed, szinte lebegő szobrot eredményez, miközben a mű valójában szilárdan áll, tehát a stabilitás-instabilitás ellentétpárja is a mű részévé válik. Az ellentétpárok sora még bőven folytatható, de egy ilyenek van még számomra kiemelkedő jelentősége: ez a mű egyszerre organikus és geometrikus forma.

És amiről a gyors műleírásban még nem beszéltem, az a mű felülete. A szürkén-sötéten csillogó szoborfelület grafikai technikával borított, ami legalábbis szokatlan megoldás. Közelebbről tekintve nincs másról szó, mint grafittal satírozott, végtelen gondossággal bevonalmazott felületet hozott létre a teljes szoborköpenyen. Ezzel kiemel és elrejt, szétszed és összefoglal mindent, ami ebből a térformából még kibontható, elmondható. Szerzetesi türelem, kitartás ez a felületalakítás, de érezhető a hozadéka, olyan erős a személyes kézjegy, az érintés érzete.

Azzal kezdem, hogy különös ez a helyszín egy szobor kiállítására. A „Saját vonal” címet viselő Kelemen Zénó mű számára viszont igen előnyös is, hiszen ez a munka nemcsak a tér és forma meghatározásáról szól, hanem a számtalan nézőpontról is. Ezen a helyszínen olyan nézőpontok is léteznek, amelyek másutt nem. Sokkal több irányból megtekinthető a mű: magasból, felülről, oldalról, alulról, ezzel olyan tér és

síkformák fedezhetők fel, amelyek egy szimpla kiállítótermi szituációban elérhetetlenek lennének.

Élvezzük ezt az egyedi lehetőséget, a kiállítást megnyitom.